

Műhely

Ilosvai Ferenc

Módszerek egy elképzelt új tantárgy, a lakáskultúra oktatásához

Az ember egész életében lakni kényszerül valahol. A kulturált vagy kulturálatlan lakáskörülmények nemcsak egyéni sorsát befolyásolják, hanem a közösségek életére is hatnak. Az emberhez méltó, színvonalas lakáskultúra nem pusztán anyagiakon múlik, és nem is születik meg automatikusan a kor színvonalát tükröző földi javak birtoklásával. Ez is, mint az ember életében minden, megfelelő társadalmi és családi indítást, nevelést és hosszú tanulást igényel.

A lakáskultúra oktatásának általam elképzelt módját bemutató tanulmányom elméleti jellegű, a gyakorlati kipróbálás tapasztalatai és a teljesség igénye nélkül. Tervezem egy tanév tematikája heti egyszeri alkalommal kétórás foglalkozásra az általános iskola felső tagozatán.

A lakáskultúra oktatása a gyerekek életkori sajátosságaihoz igazodó komplex ismeretnyújtás játékos, önismeretre is serkentő, gyakorlatias formában.

Fontos, hogy a gyerekek – megismerkedve e példa nélkül álló „tantárggyal” – felismerjék azt, mennyi hasznát vehetik ismereteiknek a gyakorlati életben.

Ezen új ismeret további célja a gyermekek kezűgyességének, alkotóképességének, találékonyságának fejlesztése; szoktatás a közös munka megszervezésére és elvégzésére, egymás segítésére. Ugyanennyire fontos az esztétikai fogékonyság és értékelőképesség fejlesztése is.

A lakáskultúra oktatása iskoláinkban nem válhat kivételezett, elit csoportok privilégiumává! E munka mindenütt haszonnal végezhető, ahol mód van a bevezetésére és vállalkozó szellemű pedagógus is akad hozzá.

A lakáskultúra oktatása során az emberi otthonokkal kapcsolatos tevékenységek közben a gyerekek nemcsak élvezni fogják a foglalkozásokat, hanem arra is ösztönzést kapnak, hogy idővel maguk is törekedjenek a saját környezetük igényes kialakítására.

Mikor kezdjük, hogyan kezdjük?

A lakáskultúra oktatását az általános iskola 5. osztályában érdemes megkezdeni. Egy tízéves gyermeknek: „Mind a magatartásában, mind a gondolkodásában természetessé válik, hogy nem egyedül az ő nézőpontja érvényes, hogy egy helyzet több szempontból vizsgálható. (...) Nyitott a világra, minden új megragadja, minden tevékenységi lehetőség vonzza.”¹

¹ Mérei Ferenc–Binét Ágnes: Gyermeklélektan. Gondolat, Bp., 1970.

„Egy ilyen korú gyerek tárgyilagos higgadsággal és érdeklődéssel veszi szemügyre a külvilág apróbb részleteit. Ezek a maguk anyagszerűségében vagy tényszerűségében nagy hatást gyakorolnak rá, és óriási tömegű ilyen részletmegfigyelés, konkrétum begyűjtésére képes.”²

Ahol vállalják a lakáskultúra oktatását, ott célszerű önálló órakeretet vagy szakköri órákat biztosítani ehhez, hiszen nem kevésbé jelentős ez az új tárgy, mint bármely más készségi tárgy, ezért nem lenne helyes a rajz- vagy a technikaórákhoz kapcsolni, avagy ezek óraszámából lecsipenteni néhány órát erre a célra.

A lakáskultúra-oktatás bevezető, alapozó időszakában a következő foglalkozásokat tervezzük: *drámajátékok, önismereti játékok, irányított beszélgetések, manipulációs foglalkozások, szabad beszélgetések, spontán játékok, önálló feladatmegoldások, tanulmányi séták, kiegészítő, szabadidős elfoglaltságok.*

E tanulmány példákat és mintákat sorol fel ezen játékos foglalkozások köréből, remélve, hogy további ötletekre és variációk kitalálására serkenti a pedagógusokat.

Drámajátékok...

avagy a gyerekek játékosságára, mozgásigényére építő, mozgással, táncsal, pantomimmal tartott foglalkozások

A lakáskultúra oktatása során számtalanszor használjuk majd a tér fogalmát. A barlang, a sátor, a lakóház és a különféle helyiségek mind, mind a térnek egy bizonyos célra elhatárolt „darabjai”. Az ősközösségekben az ember még nem élt a téralakítás lehetőségével, az még nem tudatosult benne. Ő a természet alkotta „tér darabokat”: üregeket, barlangokat, faodúkat stb. vette birtokba védelmet keresve. Csak jóval később jött rá arra, hogy önmaga is képes az addig nem tudatosan észlelt térből – saját kétkezi munkájával – kiszakítani egy-egy testhezállót részt.

Így lehetnek ezzel a kisgyerekek is. Számukra a lakás, a házak, az utcák stb. eleve adottak, jól tájékozódnak bennük anélkül, hogy a térelmény s még inkább a téralakítás lehetősége tudatosulna bennük. A térről alkotott elképzeléseiket késleltetheti, illetve deformálhatja is az a tény, hogy saját testük határaival sincsenek mindig tisztában. Gyakorta okoz ez zavarokat a viselkedésben, a magatartásban.

E problémák kiküszöbölésére a lakáskultúra oktatását célszerű drámajátékkal, úgynevezett „térjátékkal” kezdeni, amelyben a gyerekek testvázlatismerteire támaszkodunk. Ezáltal elméleti fejtegetések nélkül egyszerűen tapasztalhatják az addig nehezen elképzelhetőnek vélt fogalmat: a teret, a tér használatát, a tájékozódást és a téralakítás konkrét lehetőségeit.³

Önismereti játékok...

avagy személyiségfejlesztő programba ágyazott környezetkultúra-nevelés

A személyiségfejlesztő önismereti játékokban, amelyek a lakáskultúra oktatásának szerves részét képezik, a hagyományostól eltérően alakul a pedagógus-gyerekek

² Vekerdy Tamás, Beszéljessünk iskolásokról. Minerva, Bp., 1979.

³ Térjátékokra, a térrészékelés, térkihasználás elajátításának játékos formáira kitűnő ötleteket kaphatunk Gabnai Katalin Drámajátékok gyermekeknek, fiataloknak, felnőtteknek című munkájából. (Tankönyvkiadó, Bp., 1987.)

kapcsolat, háttérbe szorul a tanítási jelleg. Nem a felnőtt elvárásai vagy egy jó osztályzat miatt aktívak a gyerekek, tevékeny részvételüket a személyes érdekelt-ség és a belső motíváltság szabályozza.

A vezető legfőbb feladata a gyerekek közlési szándékának segítése, megerősítése. A közös játékban az a lényeg, hogy az aktivitás gyermekekre jellemző egyéni sajátosságai (érdeklődés, kezdeményezés, önállóság) megmutatkozzanak.

Problémaérzékenység

Ismerkedés a témával

Bemutatóképpen ki-ki mesél a saját otthonáról. (A megnyilatkozásokat nem szabad erőltetni, önkéntesnek kell lenniük.)

Munkamegosztás

Régebbi korokban az emberek önellátók voltak: szöttek, fontak, cserépedényeket készítettek, házat építettek stb. Idővel a foglalkozások önállósodtak, az emberek szakosodtak. Korunkban már teljes megosztottságot, differenciáltságot tapasztalunk. Milyen foglalkozások és munkafolyamatok nélkülözhetetlenek egy új ház (lakás) megteremtéséhez? (Feladatlap: Hol? Ki? Mit csinál?)

Házigazdajáték (pantomim vagy rajz)

Külföldi vendég érkezik hozzátok, akinek az anyanyelvét nem ismered, de be kell neki mutatnod a lakásotokat.

Kérdezz még!

Borítékban elrejtettük egy foglalkozás nevét, amely kapcsolatos a házépítéssel, illetve a lakberendezéssel. Úgy kell kérdezni, mint a barkochbában!

Nyomozzuk ki!

Találtam egy szerszámot a ház előtt, szeretném visszaadni annak, aki elveszítette. Nyomozzuk ki, kié lehet!

Ki vagyok? – Mi vagyok?

Egy kiválasztott játékos kezébe lezárt borítékban adjuk egy olyan foglalkozás nevét, amit a játék szerint ő úz. Ki kell találni, melyik az. A többiek számolják, hány kérdéssel sikerül ez neki. Segítségül adhatunk egy olyan táblázatot, amelyen a már megismert foglalkozásokat soroltuk fel.

Ismertetőjegyek

A feladat olyan kérdések összeállítása egy-egy foglalkozásról, amelyekkel többet, pontosabban a legtöbbet tudhatjuk meg róla. (Munkatevékenység, eszközök, a felhasznált anyagok, munkaruha stb.) Ezt a feladatot otthon folytathatják a gyerekek.

Csak hármat kérdezhetsz!

Egy ismerős lakásviszonyait kell tudakolni. Melyik az a három legfontosabb kérdés, amelyből a legtöbb információ nyerhető?

Gyűjtőgető (Otthoni feladat)

Gyűjtsünk képeket, fotókat olyan foglalkozásokról, amelyeknek köze van a lakáskultúrához!

Te is tudod!

(Otthonra kapott feladatlapok, amelyek kitöltéséhez szülői segítséget is kérhetnek.) Megadott foglalkozásokhoz kell beírni annak fontos szerszámát vagy eszközét, a munkavégzés helyét s a feladatot, amit megold.

Képnézegetés

Egy mozgalmas és látványos képhez (például enteriőr) olyan kérdéseket kell föltenni, amelyekre nincs válasz a képen, vagyis nem olvasható le róla közvetlenül a felelet.

Játsszuk azt, hogy belépünk a képbe!

Olyan kép, festmény szükséges hozzá, amelyen személyek láthatók. Meg kell próbálni az ő szemükkel látni, az ő fejükkel gondolkodni. (Mi történik? Mit csináltak? Mihez kezdenének? stb. A jelenetet el is játszhatják a gyerekek.)

Az én házam, az én váram! (tv-riport)

Riporter, riportalanyok jelentkeznek, megbeszélik a situációt: a lakástulajdonos milyen foglalkozású legyen, milyen házban lakják stb.

A kreatív ember

Az ember nem csupán alkalmazkodott a környezetéhez, hanem a saját képére is formálta azt koronként eltérő módon. Szerszámokat, gépeket talált föl, amelyek legszűkebb környezetét; az otthonát még inkább lakhatóvá tették.

Hajtöröttek találékonysága

Alapsituáció: Hajtöröttek vagyunk, s egy lakatlan szigetre vetődünk... Gyűjtsük össze, melyek azok a problémák, amelyek a szigeten tartózkodás első percétől jelentkezhetnek, amelyeket az otthonteremtés érdekében muszáj megoldanunk (szálláshely, étkezés, védekezés a természet erőivel szemben stb.).

Találmányok, a véges emberi képességek kiegészítői

Milyen szerszámok, eszközök sokszorozhatják meg az ember érzékszerveinek a teljesítményét? (Érzékszervek, eszközök, kik készítik, kik használják.)

Dolgozik a kéz

Gyűjtsük össze, hogy milyen mozdulatokat, milyen műveleteket végez kezünk a lakásban (a háztartásban)! (Mozdulat, cselekvés – eszköz, szerszám, gép.)

Mesélő lakások

Egy-egy berendezett otthon sokat elmond lakójáról (társadalmi és anyagi helyzetéről, érdeklődési köréről, ízléséről és egyéb személyiségjegyeiről). Valóságban látott vagy lakáskultúrával foglalkozó újságokból vett minták alapján beszélgesünk arról, miről mesélnek a bútorai, elrendezésük módja, színvilága stb.

Legyünk újítók!

Otthonainkban és azok környezetében sokféle tárgy van, ami az embert szolgálja. Milyen újításokkal tudnánk ezeket tökéletesíteni? (Más tantárgyakban tanultak jól felhasználhatók itt is.)

XXI. századi otthon

Megváltozik-e majd a jövő században a lakás funkciója? Milyen új anyagokból épülhetnek akkor a házak? Milyen családszerkezetre készülnek? Milyen bútorok és berendezési tárgyak fogják benépesíteni?

Reklámozzunk!

Reklámszakemberek vagyunk, s népszerűsíteniünk kell egy új háztartási gépet, berendezési tárgyat, technikai eljárást stb. Mi legyen ez a valami, hogyan hirdessük?

Problémamegoldás

Egy háztartásban számtalan probléma adódhat. Képesnek kell arra lennünk, hogy felismerjük az adott probléma megoldásának leggyorsabb, leghatékonyabb módját, illetve azt is, hogy ki, milyen foglalkozású ember segíthet ebben nekünk.

Egy probléma több szakember

Csőrepedés van a lakásban azik a fal, a szőnyeg... Milyen szakemberekre van szükségünk? (Fontossági sorrend szerint.)

Nagytakarítás

A hosszú tél után ki kell takarítani a lakást. Hol és mivel kezdjük? Milyen eszközök, tisztító- és egyéb szerek szükségesek?

Nincs, aki takarítson!

Eldozhatatlan a takarítás, de betegség vagy más miatt nem végezhetjük mi. Hová forduljunk, kik vagy milyen cégek tudnak ebben segíteni nekünk?

Tisztaságot otthonunk környékén is!

Sokemeletes házban lakunk, ahol nem alakultak ki a lakók együttélési szokásai, nincs még házirend. (Van, aki délben rázza a szőnyeget; van, aki reggeli „csúcsban” mossa fel a lépcsőházat; van, aki éjjel bömbölteti zenegépeit stb.) Magunkra vállaljuk, hogy ennek véget vetünk. Hányféle „környezetszennyezéssel” kell számolnunk? Hogyan csökkenthetjük, illetve szüntethetjük meg ezeket?

Rádióriport

Ahol élünk (utca, lakótelep), több olyan problémaforrás van, amit a lakók magukban nem képesek kiküszöbölni. Ennek orvoslására az önkormányzathoz fordulunk. (Problémaválasztás, riportalany és riporter jelentkezése, játék, értékelés.)

Az emberi képességek fejleszthetősége*Otthonteremtő képességeink*

Készítsünk listát azokról a képességekről, amelyek nélkül nem képzelhető el az egyéniségünket is tükröző, anyagi és társadalmi helyzetünknek megfelelő otthon megteremtése. (Képzelőerő, kezűgyesség, empátia mások iránt, műszaki érzék, szervezőkészség, logikus gondolkodás stb.) (Megjegyzés: Tisztázandó a képesség, a tulajdonság és az adottság fogalma!)

Képességek rendszerezése

Azt már tudjuk, milyen sokféle képességgel rendelkezik az ember, most azt vesszük sorra, milyen képességek szükségesek a leendő otthon eltervezéséhez, megvalósításához, berendezéséhez (figyelembe véve a családtagok eltérő igényeit, szokásait, életkorukból és nemükből fakadó sajátosságait), a normális családi élet folyamatos fenntartásához, a lakás időről időre történő felújításához, a menet közben jelentkező új igényeknek és funkcióváltásoknak megfelelő átalakításhoz.

Csodaházikó

Gondolatban belépünk a „csodaházikóba”, ahol olyan képességekre teszünk szert, amilyeneket nagyon szeretnénk. Koncentráljon mindenki saját magára, mielőtt válaszolna arra, hogy milyen képességeket szeretne és miért! Mire használná ezeket?

Így nézek ki a „csodaházikóban” (rajz)

Vágyott, elképzelt képességeinket ábrázoljuk rajzban. Ezekhez utólag szóbeli kiegészítést nem fűzünk, ezért a lehető legkifejezőbb ábrázolásra kell törekedni, hogy mindez mások számára is érthető legyen.

Szabad a választás! (Feladatlapos munka)

A feladatlapokon tíz képesség és nyolc foglalkozás található. A foglalkozások mellé kell írni azoknak a képességeknek a sorszámát, amelyek nélkül nem végezhetőek eredményesen.

Képességek: 1. megfigyelőképesség; 2. képzelőerő; 3. kitartás; 4. beszédképesség; 5. mások problémáinak megértése; 6. logikus gondolkodás; 7. alkotóképesség; 8. leleményesség; 9. pontosság, precizitás; 10. a kapcsolatteremtés képessége.

Pályák: fizikus, közlekedési rendőr, mentőorvos, pénztáros, festőművész, lakberendező, belsőépítész, asztalos, pedagógus.

Minden ember külön világ

Ahhoz, hogy másokat szokásaikkal együtt el tudjunk fogadni, először is önmagunkkal kell tisztában lennünk. Az emberi másságok elfogadása az egyéniség, a személyi szabadság tiszteletben tartása.

Falanszter

Különböző házakról vagy különböző megjelenésű, de azonos fajta bútorokról készült képek nézegetése (például ülőbútorok, kerti bútorok, asztalok stb.). Közben figyeljük meg jól, hogy látszólagos hasonlóságuk ellenére mennyire különböznek egymástól. (Ezek mind székek – mondjuk –, ebben hasonlók, de van fából, műanyagból, fémből készült, azután van kárpitozott, szobai, konyhai stb., ebben pedig különböznek.) Gondoljuk végig, mi lenne, ha minden ember ugyanolyan házban, ugyanolyan bútorok között élne? Hogyan hatna ez idővel a személyiségre?

A másság, mint megkülönböztető jegy

Gyűjtsünk olyan tulajdonságokat, amelyek az embereket egymástól megkülönböztetik! Ugyanezt végezzük el a minket körülvevő tárgyi világgal is! (Például: A nagyszülők, szülők, gyerekek bútorai; otthonok és közintézmények bútorzata; tőlünk távolabb élő emberek otthonai, berendezési tárgyai stb.)

Játékos hasonlítások

Van, aki egy kicsit olyan, mint a családi ház, mert... (mint a fotel, faragott bútor, parasztház stb.) Válasszátok ki ezek közül azt, amelyik rátok illik!

Fejezzük be!

Játék befejezetlen mondatokkal.

Én nem szeretem azokat az embereket, akik a lakásban...

Egy lakás akkor jó, ha...

Az én házamban biztosan lesz...

Ma már vidéken sem divat...

Nem az a jó bútor... stb.

Beleérző képesség

Önismeretünk és emberismeretünk csakis empátiás képességünkkel együtt alakulhat ki.

Nézőpont kérdése

Bár sokszor ugyanazokat a dolgokat látjuk, tapasztaljuk, mégis másképpen számolunk be róla. Minden ember más nézőpontból figyeli a jelenségeket és a tárgyi világot. Alaphelyzet: körbe ülünk és egy kör közepére helyezett kisebb bútordarabot vagy lakásdíszítő tárgyat írunk vagy rajzolunk le előbb egy tőlünk messzebb ülő nézőpontjából, azután úgy is, ahogyan valójában mi látjuk. Beszélgessünk arról, hogy egy közösség (család) életében mikor válik fontossá, hogy minden tagja a másik ember nézőpontjából is képes legyen figyelni az eseményeket. (Például: Sáros időben nem megyünk be ismerősünk lakásába cipőben stb.)

Legyünk újra kisgyerekek!

Játsszuk azt, hogy 2-3 évesek vagyunk. Milyennek látjuk így a lakást, a bútorokat, a háziállatokat és a felnőtteket? Erről fogalmazást írhatunk.

Mit érezhet?

Kedvenc háziállataink, növényeink helyébe képzelve magunkat meséljünk arról, hogy mit érezhet például egy kényes szobanövény a sötét szobában, mit érezhet egy előszobában tartott kutya, mit érezhet egy bűdös és megvilágítatlan akváriumban az aranyhal stb.

Tréfás találós kérdések (nyelvi játék)

Készítsünk egy-egy lakóhelyiségre, bútorra vagy használati tárgyra vonatkozó találós kérdéseket! (Például: Hosszú, karcsú a testem. Igaz, alul széles és lompos vagyok! Keringőzni szoktak velem olykor, de csak azért, hogy a padlónak kedvére tegyenek. Leghűségesebb társam a lapát. Ki vagyok?)

Szakmaismeret

Szituációs játékban a gyerekek beleélhetik magukat egy-egy foglalkozási szerepbe.

Helyzetjátékok

Játsszuk azt, hogy parkettázók vagyunk, s egy kopott szőnyegpadló helyett rakunk le parkettát! (Ugyanígy más szakmával.)

Szarvashiba

Találjunk ki olyan – házban, lakásban adódó – képtelenségeket, amelyek a berendezési tárgyak használhatóságát, magát a funkciót veszélyeztetik, teszik lehetetlenné! (Tusoló a nappali közepén, WC a kamrában, tv-készülék a garázsban stb.)

Mi bennük a közös?

Hasonlítsunk össze különféle foglalkozásokat!

A lakberendező egy kicsit olyan, mint... a színházi rendező, az ipari formatervező, a pedagógus, a dizslettervező, a világítástechnikus, a jó szülő stb.

A szobafestő egy kicsit olyan, mint... a festőművész, a vegyész, a pszichológus, a dekoratőr, a reklámszakember stb.

Mit hoz a jövő?

Az eddigi foglalkozások alapján, több ismerettel felvértezve gondolkodhatnak el a gyerekek arról, milyen kultúrájú lakásokban és környezetben szeretnének élni.

A jelszó: 2005!

Képzeljétek el, hogy milyen otthonotok lesz tíz év múlva! Milyen lesz akkor a bútorrúházak választéka? Erről fogalmazást is készíthetnek!

Adjunk tanácsot!

Segítsünk egy fiatal párnak! Ők most költöznek be egy 56 m²-es lakótelepi lakásba! – Egy kétgyermekes családnak! Ők nagy belmagasságú, de kis alapterületű lakásban szeretnének valami változtatást helynyerés céljából! – Egy zöldövezeti tágas házba költöző nagycsaládnak (nagyszülők, szülők, három gyerek).

Készítsünk katalógust!

Gyűjtsük össze és állítsuk betűrendbe mindazok nevét (vállalkozók, forgalmazók cégek, kis boltok, nagy áruházak stb.), akik az iskola településén, illetve annak körzetében található és tevékenységük a lakáskultúrával kapcsolatba hozható!

Irányított beszélgetések

A célzott, irányított beszélgetések a foglalkozás vezetője által megjelölt témakörökben folynak. Ehhez kiindulási alapul a gyerekek emlékei, élményei, megfigyelései, valamint környezetük konkrét tárgyai szolgálnak. A beszélgetések irányítója (tanár vagy szakkörvezető) ügyel arra, hogy a társalgás az adott témában folyjon, de semmilyen gyermeki megnyilatkozást, véleményt nem fojt el. Sőt! Kibontja a témával kapcsolatos ismereteiket, további megnyilatkozásokra buzdít, majd rendszerezi az elhangzottakat és eloszlatja a téves képzeteket.

Az irányított beszélgetések témakörei, azok rövid kifejtése**Az élőlények otthonai**

Az állatvilágban az utódnemzés, az utód világrahozatala, illetve felnevelése is általában helyhez kötött. Ez a hely méretét tekintve igen eltérő lehet.

A beszélgetés során célszerű a gyerekek számára ismerős példákat említeni (Például: a madarak fészket raknak, amit időről időre felkeresnek, költés idején féltve vigyáznak, a róka kotorékot készít, a vaddisznó dagonyás erdőszűrűt választ.)

Miből fejlődött ki az ember mai otthona?

Hogyan védekezett az őskori ember a természeti erők, az időjárás viszontagságai ellen? Miként vált barlanglakóból házépítővé? Mitől függött a felépítendő ház anyaga, formája, nagysága stb.? Az emberek gazdagodásával a házépítés és a lakberendezés funkcionálisuma mellett miként jelent meg az igény a díszítésre? (alkalmazott művészetek)

Mitől jó egy ház?

Funkcionálisan feleljen meg a benne lakók különféle tevékenységeinek. Szolgálja jól a lakók igényeit (hang- és hőszigetelés, világosság, megfelelő belmagasság, jó tájolás, otthonosság). Legyen összhangban a környezetével (arányos, tájba illő és emberléptékű). Feleljen meg a kor építészeti és esztétikai követelményeinek (korszerűség, komfortosság, egészséges és környezetbarát építőanyagok).

A lakóházhoz kötődő legfontosabb emberi életfunkciók

Munkavégzés, alvás, pihenés, szórakozás, táplálkozás, tisztálkodás, WC-használat stb.

Ahány ember, annyi ház

A régi szöveg megfordítása arra utal, hogy a sokféle ember egymástól eltérő igényeit csak sokfajta ház- és lakástípus képes kielégíteni. Mitől függnek még az eltérések? (Éghajlat, domborzati meghatározottság, a tájra jellemző építőanyagok, a közösség hagyományai, vagyoni helyzet és a kor divatja stb.) Tudatosítani kell a gyerekekben, hogy az országokonként vagy tájegységekenként mutatkozó eltérések, másságok tekintetében nincs helye diszkrimináló értékítéleteknek.

Otthonteremtés

Az otthonok berendezésének két jellemző, de egymástól eltérő módja van: a tervek, vágyak alapján megvalósuló ház, lakás, lakberendezés, illetve a készen kapott (vásárolt) ház, lakás berendezése. (Kompromisszumkészség és találékonyság.)

Az építőanyagok hatása az emberre

A hazánkban alkalmazott és leggyakrabban felhasznált építőanyagok felsorolása. Jellemzésük (esztétikum, tartósság, megmunkálhatóság). Csoportosításuk (meleg, barátságos, rideg, hideg hatású stb.). Csoportosításuk aszerint, hogy külső vagy belső felhasználásra alkalmasak leginkább. Egészségre ártalmas és ártalmatlan, természetes és mesterséges anyagok. Melyek tárgyi környezetünk legállandóbb anyagai és miért?

Hatáselemek

Festési eljárások, belsőépítészeti „trükkök” és más, a ház vagy lakás adottságait kiemelő, hátrányait kiküszöbölő építészeti és belsőépítészeti megoldások. (Például sötét lakásbelső világosra festése, erős vagy hidegebb színek alkalmazása a napfényes szobákban, a nagy belmagasság csökkentése álmennyezettel stb.)

Célszerűség - esztétikum

A tartalom és forma klasszikus egysége. Arányos és használható tárgyak. Értékes anyagok, tökéletes kivitelezés, minőségi munka. A nemes egyszerűség. A túldíszítés elfedi a lényegét. Nem elég, hogy szép valami, praktikus is legyen! Nem elég, hogy használható, kellemes kinézésű is legyen!

Korok - stílusok - emberek

A művészeteket – így az építészetet és lakáskultúrát is – koronként meghatározó világdívatok, stílusok legfőbb jellemzői. A mögöttük rejlő társadalmi, szellemi, anyagi változások megláttatása, melyek az emberek életformáját, annak változásait is meghatározzák.

Variálhatóság - sokszínűség

Egy látszólagos ellentmondás elemzése: az emberek többsége számára az otthon a menedéket, az állandóságot jelenti, ugyanakkor időről időre változtat, alakít rajta. A változatosság új élményt ad, a variálhatóság újabb funkciókkal ruházhatja fel az otthont. Ebben jól kifejezheti az ember az egyéniségét, kiélheti kísérletező, alkotókedvét.

„Svéd” módszer a lakberendezésben

Önkényes az elnevezés, mert a svédek eredetileg nem a lakások berendezésénél éltek vele, hanem a települések tereinek, parkok sétaújtjainak kialakításánál. (Mevárták, hogy a fő közlekedési utakat kitapossák az emberek, s csak annak nyomán építettek végleges utat, ültettek növényeket, gyepesítettek.) E módszer átültetve a lakberendezés területére annyit tesz, hogy várjuk meg, amíg kialakulnak a családtagok szokásai, és belakják a lakást.

Növények és állatok a lakásban

Csak olyan élőlényt és csak akkor tartsunk a lakásban, ha a körülmények számukra is megfelelőek, illetve nem korlátozzák a család életfunkcióit.

Giccs és kommersz

Beszélgetés arról, hogy mi valójában a giccs, hogy az egyszerű vagy szegényes tárgy, otthon nem feltétlenül giccses, és megfordítva: a díszes, cifra holmi nem biztos, hogy értékes. Az állítások igazolását példák szolgálják.

Lakhatóság - lakályosság

A lakás van az emberért és nem megfordítva.

Először mit?

Induljunk ki egy adott ház- vagy lakástípusból. Milyen bútorokat vennénk először, melyik helyiséget rendezzük be elsőként? Milyen szempontok szerint vásároljunk berendezési tárgyakat?

Ezer apró cikk

Hogy néz ki egy jól felszerelt háztartás? Az otthon lakhatósága, szépsége apróságokon is múlhat. (Edények, üveg és porcelánárúk, textíliák, lámpák stb.)

Manipulációs foglalkozások

Vizuális nevelés: vizuális képzetek, fogalmak kialakítása: a térre, formára és színre vonatkozó ismeretek elmélyítése, a vizuális emlékezet és képzelet fejlesztése, vizuális ítéletalkotás és a vizuális gondolkodás kialakítása.

Vizuális kifejezőkészség kialakítása: a képi közlőnyelv, a képi kifejezőeszközök, a kompozíciós eljárások, az anyagok és technikai eljárások megismertetése.

A lakáskultúra oktatásában a vizuális nevelésnek négy csomópontja lehet: szín, forma (konstrukció), kompozíció, tér. Ezek köré kell rendezni, pontosabban ezekből a nézőpontokból érdemes vizsgálni a képalakítás, komponálás, formázás, szerkesztés lényegi elemeit; a szakkönyvek, hazai és külföldi szakfolyóiratok belsőépítészeti példáit.

A vizuális nevelést szolgáló és manipulációs foglalkozásokon alkalmazott módszeres eljárások:

1. Megfigyelés, összehasonlítás
(Például egy enteriőrben álló tárgyegyüttes tulajdonságainak, a tárgyak összefüggéseinek vizsgálata.)
2. Csoportosítás, válogatás, rendezés
(Számítalan szempont alapján végezhető: méret, alak, szín, esztétikum, funkcionalitás, anyag stb.)
3. Kísérlet
Milyen anyagokkal kombinálható egy bizonyos anyag? Milyen színek alkotnak harmóniát? Egy-egy tárgy formálásakor vagy egy térbelső rendezésekor milyen funkciók kapcsolhatók össze stb.?
4. A vizuális kifejezőkészség kialakítása során adódó célzott beszélgetések.
(Megjegyzés: a művészettörténet, a rajz és a technika tantárgyak tanításához bőséges szakmai anyag, módszertani útmutató, tanmenetjavaslat stb. áll rendelkezésre, amelyekből a lakáskultúrát oktató pedagógus kedvére válogathat.)

Néhány ötletadónak szánt javaslat a manipulációs foglalkozások tervezéséhez

Festés: alapszínek, kiegészítő színek, színskála festése, a színek optikai hatása (világos figura sötét háttér előtt, sötét figura világos háttér előtt stb.)

Rajzolás: szerkesztés, perspektivikus ábrázolás, tárgyak különböző nézetekben, tervezés (pl. szőnyeg- vagy tapétaminta)

Téridomok készítése: téglatestek, kocka, kúp, gúla, henger stb. és ezek csonkolt változatai is.

Érzékszervi játékok: anyagok felismerése tapintással, szaglás útján és hallás után.

Szemléltető ábrák, tablók készítése: lakóháztípusok koronkénti bemutatása, lakberendezési tárgyakról (stb.) gyűjtött képek tablóvá rendezése, tablók a népművészet világából.

Makettek készítése: háztípusok, szobabelsők, bútorok stb.

Papírhajtogatás

Fotózás

Szabad beszélgetések, spontán játékok, önálló feladatmegoldások

Időnként be kell iktatni előre nem tervezett beszélgetéseket is a gyerekekben felgyülemlett – a lakáskultúrával kapcsolatos – kérdések megválaszolására, problémáik megvitatására.

Önálló feladatok az önismereti foglalkozásokon végzett írásbeli munkák, fogalmazások készítése (például egy múzeumlátogatás, kiállítás vagy tanulmányi séta leírása), szögyűjtések (a lakás berendezési tárgyai, ezek főfogalom alá csoportosítása; színek megnevezései, fűtési módok, építőanyagok stb.).

Tanulmányi séták, kiegészítő, szabadidős feladatok

Tájházak, múzeumok, kiállítások meglátogatása, lakáskultúrával kapcsolatos boltok, áruházak felkeresése, szállodák, üzletek, vendéglátó helyek portáljainak, illetve belső tereinek megfigyelése.

Gyűjtőmunka

Lakáskultúrával kapcsolatos magyar és külföldi újságok, folyóiratok, cikkek, bútorbolti katalógusok, áruházi árjegyzékek, fotók, művészi reprodukciók gyűjtése.

Régen élt és kortárs emberek lakóházát, lakását, háztartását, a család életmódját leíró irodalmi szemelvények keresése regényekből, novellákból, elbeszélésekből stb.

Könyvtárlátogatás

Építészeti, művészeti témájú vagy lakáskultúrával foglalkozó könyvek olvasása, nézegetése, jegyzetek készítése.

Gyűjtemények készítése

Lakástextíliából, bútorfából, padlóburkoló anyagokból, épületüvegekből, falfestékekből, bútorfestékekből, tapétákból, építőanyagokból; továbbá: saját készítésű fotókból, diaképekből, ábrázoló rajzokból stb.

Tévéfigyelés

A televízióban műsoron levő lakás- és környezetkultúrával kapcsolatos sorozatok figyelemmel kísérése.

Irodalom

Bessenyei Antal: Praktikus ábrázolás az óvodában. Tankönyvkiadó, Bp.

Csányi Yvonne: Módszertani útmutató az 5. osztályos „anyanyelv” tantárgyhoz

Dehelán Zsuzsa-Polgár Zsuzsa: Kiscsoportos személyiségfejlesztő program. Országos Pedagógiai Intézet, Bp., 1985.

Gabnai Katalin: Drámajátékok gyermekeknek, fiataloknak, felnőtteknek. Tankönyvkiadó, Bp., 1987.

Gábor István (szerk.): Esztétikai nevelés, kulturált életmód. Segédkönyv középiskolai tanárok számára. Tankönyvkiadó, Bp., 1969.

Mészáros István: Gyerektípusok – esztétikai tevékenységek. Tankönyvkiadó, Bp., 1971.

Sándor Éva: Rajzkézikönyv. Tankönyvkiadó, Bp., 1990.

Vekerdy Tamás: Beszélgessünk iskolásokról! Minerva, Bp., 1979.